

1. KLJUČNE UGOTOVITVE

1.1. Raziskava EU Kids Online

- Pričujoče poročilo predstavlja začetne ugotovitve iz **nove in edinstvene raziskave**, zastavljene in izvedene v skladu s strogimi standardi mreže *EU Kids Online*. Financirana je bila s strani programa Evropske komisije za varnejši internet, z namenom izboljšave baze dokazov za politike, povezane z varnostjo na internetu.
- Spomladi in poleti 2010 so bile v 25-ih evropskih državah opravljene ankete na **naključnem stratificiranem vzorcu 23.420 otrok**, starih od 9 do 16 let, ki uporabljajo internet, ter z njihovimi starši. Pričujoče ugotovitve slonijo na podatkih iz 23-ih od teh držav..
- **Raziskava je proučevala naslednja tveganja na internetu:** pornografija, ustrahovanje, prejemanje sporočil s spolno vsebino, srečevanje z ljudmi, doslej nepoznanimi v živo, offline srečanja z online poznanstvi, potencialno škodljive uporabniške vsebine in zloraba osebnih podatkov.
- Izraz 'otroci' se v tem poročilu nanaša na **otroke, ki uporabljajo internet, stare od 9 do 16 let, ki prihajajo iz cele Evrope**. 'Uporabljati internet' se nanaša na vse naprave, ki jih lahko otroci uporabijo za dostop do interneta, in vse kraje, koder lahko dostopajo do interneta.

1.2. Ključne ugotovitve

- **12% evropskih otrok, starih od 9 do 16 let, je na internetu nekaj zmotilo ali razburilo.** Od tega je 9% otrok starih od 9 do 10 let. Vseeno pa večina otrok pravi, da ni imela neugodnih doživetij na internetu.
- Če pogledamo čez razpon tveganj, vključenih v raziskavo (kot je podrobno razloženo spodaj), se je **manjšina evropskih otrok, starih od 9 do 16 let – natančneje 39% - srečala z enim ali večimi od teh tveganj.** Z večino tveganj se je srečala manj kot četrtina otrok – kot je poročano pri specifičnih ugotovitvah spodaj.
- **Najbolj pogosti tveganji na internetu**, o katerih poročajo otroci, sta komuniciranje z novimi ljudmi, ki jih doslej še niso srečali v živo, in potencialno škodljive uporabniške vsebine. **Dosti redkeje** otroci

srečujejo svoje nove online kontakte v živo, ali so na internetu ustrahovani.

- **Glede na rezultate raziskave tveganje ne privede pogosto do škode.** Biti ustrahovan na internetu ali prejeti nesramna ali škodljiva sporočila, je najmanj pogosto tveganje otrok na internetu, vendar je zanj še najbolj verjetno, da bo otroke prizadelo.
- **S spolnimi tveganji** – videti slike s spolno vsebino ali prejeti sporočila s takšno vsebino – se otroci bolj pogosto srečajo, vendar jih redki doživljajo kot škodljive.
- **1 od 12 otrok je srečal svoje online poznanstvo v živo; izkazalo se je, da ima to tveganje redko škodljive posledice.**
- **Če primerjamo v raziskavo vključene države, se je z enim ali večimi online tveganji srečalo do ve tretjini otrok v Estoniji, Litvi, na Češkem in Švedskem.** Nižji odstotek tveganja je v Turčiji, Italiji in na Portugalskem. Verjetost, da bodo otroci poročali, da jih je nekaj na internet zmotilo ali razburilo, je na Danskem (26%), v Estoniji (25%), Romuniji in na Švedskem (obakrat 21%); to pa je manj verjetno v Italiji (6%), na Portugalskem (7%) in v Nemčiji (8%).
- Pogosteje kot otroci v državi uporabljajo internet vsakodnevno, več otrok se sreča z enim ali večimi tveganji. Vendar **bolj pogosta uporaba prinese tudi več priložnosti in brez dvoma tudi več koristi.** O največjem razponu online aktivnosti poročajo otroci iz Estonije, Litve, Češke in Švedske, o najmanjšem pa v Turčiji in na Irskem. Z drugimi besedami: uporaba interneta prinese tako tveganja kot priložnosti, črte med njima pa ni lahko potegniti.
- Ker večina otrok ne poroča o srečanju s tveganji, po katerih smo spraševali, še manj pa so jih njihove online izkušnje zmotile ali razburile, bi morale prihodnje **varnostne politike ciljati na nudenje ustreznih sredstev in smernic, ko so te še posebej potrebovane** – predvsem za mlajše otroke, ki uporabljajo internet.
- **Starši tistih otrok, ki so se srečali z enim izmed teh tveganj, se pogosto ne zavedajo naslednjega:** 41% staršev, katerih otrok je videl spolne slike, trdi, da njihov otrok tega ni videl; 56% staršev, katerih otrok je prejel opolzka ali škodljiva sporočila, trdi, da

jih njihov otrok ni; 52% staršev, katerih otrok je prejel sporočila s spolno vsebino, trdi, da njihov otrok takšnega sporočila ni prejel; 61% staršev, katerih otrok se je v živo srečal s svojim online poznanstvom, trdi, da to njihov otrok ni storil. Čeprav ta tveganja vplivajo na manjšino otrok, je stopnja starševskega podcenjevanja tveganja dosti večja.

1.3. Specifične ugotovitve o tveganju in posledicah

Otroci, ki uporabljajo internet, so bili vprašani, ali so se srečali s katerim iz širokega razpona online tveganj, in če so se, ali jih je to zmotilo, pri čemer je bilo 'zmotilo' opredeljeno kot nekaj, kar je "povzročilo, da si se počutil neudobno, razburjeno, ali da si se počutil, kot da tega ne bi smel videti." Ugotovitve se razlikujejo glede na značilnosti otroka (tj. starost, spol), državo in vrsto tveganja, tako da je pri posploševanju potrebno biti previden.

- **29% evropskih otrok, starih od 9-16 let, ki uporabljajo internet, so v preteklosti komunicirali z nekom, ki ga do takrat še niso srečali v živo, kar je aktivnost, ki je morebiti tvegana, vendar je lahko zabavna.**
- **8% otrok je v zadnjem letu srečalo svoje online poznanstvo v živo. 1% vseh otrok (ali eden od sedmih tistih, ki so šli na srečanje) je to srečanje zmotilo.** Čeprav je za otroke, stare od 9 do 10 let, najmanj verjetno, da bodo imeli srečanje v živo z online poznanstvom, jih še največjih delež takšno srečanje zmoti (41% od tistih, ki so ga doživeli).
- **22% otrok, starih od 11 do 16 let, je bilo izpostavljeno eni ali večim tipom potencialno škodljivih uporabniških vsebin: sovraštvo (12%), podpora anoreksije (11%), samopoškodbe (8%), jemanje drog (7%), samomor (5%).**
- **14% odstotkov otrok, starih od 9 do 16 let, je v zadnjih 12 mesecih na internetu videlo vsebine, ki so "očitno spolne – prikazujejo npr. gole ljudi ali ljudi, ki imajo spolne odnose."** Od tistih, ki so na internetu videli spolne ali pornografske slike, je enega od treh ta izkušnja zmotila, od tega pa jih je polovico (tj. eno šestino vseh izpostavljenih oz. okrog 2% vseh otrok) tisto, kar so videli, razmeroma ali zelo zmotilo.
- **Če pogledamo po medijih, je 23% otrok v zadnjih 12 mesecih videlo spolno ali pornografsko vsebino, pri čemer je internet tako pogost vir pornografije kot TV, filmi in video.**
- **Za starejše najstnike je štirikrat bolj verjetno kot za najmlajše otroke, da so na internetu ali drugje videli pornografijo, slike, ki so jih videli, pa so bolj nazorne. Vendar mlajše otroke spolne slike na internetu bolj zmotijo ali razburijo.**
- **53% od tistih, ki jih zmotile na internetu videne spolne slike, je o tem dogodku povedalo nekemu drugemu – 36% jih je povedalo prijatelju, 18% staršu. 24% jih je za nekaj časa preprosto prenehalo uporabljati internet, nekaj pa jih je zamenjalo filtrirne ali kontaktne nastavitve.**
- **15% otrok, starih od 11 do 16 let, je preko spletnih strani za izmenjave datotek prejelo "spolna sporočila ali slike ... [kar pomeni] govorjenje o spolnosti ali slike ljudi, ki so goli ali pa imajo spolne odnose," 3% pa jih pravi, da so že takšna sporočila pošiljali.** Od tistih, ki so prejeli takšna sporočila, jih je skoraj četrtino to zmotilo. Nadalje, od tistih, ki jih je to zmotilo, jih je bila polovica razmeroma ali zelo razburjenih. Skupno je bil torej eden od osmih otrok, ki so prejeli takšna sporočila (skoraj 3% vseh otrok), dokaj ali zelo razburjeni zaradi spolnih sporočil.
- **Od tistih, ki so jih takšna sporočila zmotila, jih je okoli tretjina nezaželena spolna sporočila izbrisala (38%) in/ali z nastavitvami preprečila prejemanje novih sporočil od osebe, ki jih je poslala (36%).** V večini primerov je otrok rekel, da je to dejanje izboljšalo situacijo. Takšno konstruktivno soočanje s situacijo bi lahko bilo spodbujano med večimi otroci.
- **9% otrok, starih od 11 do 16 let, je doživelo zlorabo osebnih podatkov – zlorabo njihovega gesla (7%) ali osebnih informacij (5%), ali pa so bili na internetu ogoljufani za denar (2%).**
- **V navezavi na online ustrahovanje, je 5% otrok, starih od 9 do 16 let, prejelo opolzka ali žaljiva sporočila, 3% pa jih je takšna sporočila poslalo drugim.** Dve tretjini od tistih, ki so prejeli ustrahovalno sporočilo, je to dokal ali zelo razburilo.
- **V zadnjem letu je bilo 19% otrok na internetu in/ali v živo, 11% otrok pa je ustrahovalo nekoga drugega. Zdi se zdi, da se več ustrahovanja zgodi v živo kot na internetu.**
- **Večina otrok, ki je preko interneta prejelo opolzka ali žaljiva sporočila, je poiskalo podporo: samo ena patina o prejetem sporočilu ni povedala nikomur. Skoraj polovica jih je uporabila tudi online strategije – izbris žaljivih sporočil ali z nastavitvami preprečilo ustrahovalca, da stopi v stik z njimi; to zadnje so otroci videli kot učinkovito.**

- **Vsa tveganja naraščajo s starostjo:** 13% otrok, starih od 9 do 10 let, se je srečalo z enim ali večimi od teh tveganj, odstotek pa pri otrocih, starih med 11-12 let naraste na 32%, na 49% pri tistih, starih med 13 in 14 let in 16% pri tistih, starih med 15 in 16 let.
- Fantje, še posebej najstniki, so na internetu bolj izpostavljeni spolnim slikam, medtem ko je za najstnice bolj verjetno, da bodo prejele opolzka ali škodljiva sporočila. **V vsakem primeru pa je bolj verjetno, da bo deklince takšna izkušnja bolj razburila.**
- **Mlajšim otrokom manjka veščin in samozavesti.** Vendar pa lahko večina otrok, starih od 11 do 16 let, z nastavitvami prepreči sporočila od tistih, za katere ne želijo, da bi jih kontaktirali (60%), ali najde varnostni nasvet na internetu (58%). Okoli polovica jih zna spremeniti nastavitve zasebnosti na njihovih profilih spletnih socialnih omrežjih (52%), primerjati spletne strani po njihovi kvaliteti (51%) in preprečiti nezaželeno pošto - spam (47%).
- **57% otrok, starih od 9 do 16 let, ima profil na spletnih socialnih omrežjih** – 24% tistih, starih od 9 do 10 let, 48% starih od 11 do 12 let, 72% starih od 13 do 14 let in 81% starih od 15 do 16 let. Spletno mreženje je najbolj popularno na Nizozemskem (78%), v Sloveniji (76%) in Litvi (75%), najmanj pa v Romuniji in Turčiji (obakrat 47%).
- **Med uporabniki spletnih družabnih omrežij, jih ima 29% javne profile** – več jih ima na Madžarskem (53%), v Turčiji (45%) in v Romuniji (44%); 29% jih ima več kot 100 kontaktov, veliko pa jih ima manj.

1.4. Širši kontekst otroške uporabe interneta

- **Otroci na internetu počnejo vrsto različnih in potencialno koristnih reči:** otroci, stari od 9 do 16 let, uporabljajo internet za šolsko delo (84%), igranje iger (74%), gledanje video posnetkov (83%) in pošiljanje sporočil (61%). Manj jih objavlja slike (38%) ali sporočila (31%), ki bi jih delili z drugimi, manj jih uporablja kamero (29%), spletne strani za izmenjavo datotek (17%) ali bloga (10%).
- Najbolj pogosta lokacija uporabe interneta je doma (85%), čemur sledi šola (63%). **Toda dostop do interneta je raznolik** – 48% jih uporablja v spalnici in 31% preko mobilnega telefona ali dlančnika. Preko dlančnika do interneta dostopa več kot eden od petih otrok na Švedskem, Irskem in v Veliki Britaniji.
- **Otroci so na internetu dejavni vse bolj zgodaj** – povprečna starost prve uporabe interneta je 7 na Švedskem in 8 v številnih drugih severnih državah. Če pogledamo vse države, dnevno internet uporablja tretjina otrok, starih od 9 do 10 let, ta delež pa pri otrocih, starih od 15 do 16 let, naraste na 77%.
- **Uporaba je zdaj globoko zakoreninjena v otroški vsakdan:** 92% otrok, starih od 9 do 16 let, uporablja internet najmanj tedensko (57% ga uporablja vsak dan ali skoraj vsak dan).
- **30% otrok, starih od 11 do 16 let, poroča o doživetjih, povezanih s pretirano uporabo internet, kot o 'pogostih' ali 'zelo pogostih'** (tj. zanemarjanje prijateljev, šolskega dela ali spanja), kar naraste na 49% na Portugalskem in 50% v Estoniji.
- Zelo verjetno **pogostejša uporaba pripomore k digitalni pismenosti in veščinam za varnejšo uporabo.** Tretjina otrok, starih od 9 do 16 let (37%) pravi, da trditev: "Vem več o internetu kot moji starši," zanje 'zelo drži', tretjina (31%) jih pravi, da 'delno drži', zadnja tretjina (32%) pa, da 'ne drži'.

1.5. Opombe o metodologiji

- **Države, vključene v raziskavo EU Kids Online, so:** Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Litva, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovenija, Španija, Švedska, Turčija in Velika Britanija. Razen, če ni izrecno poudarjeno, so ugotovitve povprečja vseh držav.
- Poznano je, da je še posebej težko meriti zasebne in zoprne vidike otrokove izkušnje. Anketa je bila opravljena v njihovih domovih v obliki osebnega intervjuja. Vključevala je razdelek z občutljivimi vprašanji, ki so ga izpolnili otroci sami, da bi se izognili morebitnemu prisluhu staršev, drugih članov družine ali anketarja. Za **podrobne podatke o projektni metodologiji**, gradivu, poročilu o terenskem delu in o raziskovalni etiki, obiščite www.eukidsonline.net.
- Pričujoče poročilo je delo mreže EU Kids Online, ki jo koordinira London School of Economic, z raziskovalnimi ekipami v vsaki od 25 držav in z mednarodnim panelom svetovalcev.

Celotna verzija tega poročila, ki izide v novembru 2010, bo vključevala vseh 25 držav, nove ugotovitve o starševskem posredovanju in priporočila za oblikovanje politik. Za obvestilo o objavi se pridružite naši listi za obveščanje.

1.6. Internet in slovenski otroci

- Raziskava je pokazala, da nekaj več kot **74% slovenskih otrok uporablja internet vsak dan ali skoraj vsak dan**. Uporaba se s starostjo povečuje. V povprečju na internetu preživijo **99 minut na dan**. Tisti, stari od 9 do 10 let, na internetu preživijo približno 1 uro na dan. Skoraj 60% otrok internet uporablja v svoji sobi ali v katerem drugem zasebnem prostoru.
- Otroci internet uporabljajo za različne aktivnosti. **Za šolske potrebe je internet v zadnjem mesecu uporabljalo 65% otrok**, 85% je v zadnjem mesecu gledalo video izseke (npr. na spletni strani YouTube), 52% je na internetu objavilo slike, videe ali glasbo. Spletno pošto je v zadnjem mesecu uporabljalo skoraj 70% otrok.
- Uporaba spletnih socialnih omrežji (npr. Facebook, MySpace ...) je med slovenskimi otroci precej razširjena. **Okoli 76% slovenskih otrok ima na spletnih socialnih omrežjih svoj profil**. Med tistimi, starimi od 9 do 10 let, je takih 47%, med tistimi, ki so stari od 11 do 12 let, 67%, svoj profil ima tudi 89% tistih, ki so stari od 13 do 14 let in skoraj 92% tistih, ki so stari od 15 do 16 let.
- Malo manj kot polovica otrok ima na svojem profilu več kot 50 stikov. **Javni profil ima 22% otrok, okoli 43% otrok pa ima zaseben profil**, kar pomeni, da ga lahko vidijo zgolj prijatelji/stiki. Približno 18% otrok s profilom na spletnem socialnem omrežju ima na njemu med drugim objavljeno tudi svojo telefonsko številko ali domač naslov.
- **26% otrok je imelo stik/ so komunicirali z osebami, ki jih v živo prej niso poznali**. Med tistimi, starimi od 11 do 12 let, je bilo takih 20%, med otroci, starimi od 13 do 14 let, okoli 24%, med tistimi, starimi od 15 do 16 let, pa je na spletu stik z neznanci imelo 29%.
- 43% slovenskih otrok se je že kdaj sestalo z osebo, ki je predhodno niso poznali v živo. **23% teh otrok se je v preteklem letu sestalo s 5 osebami ali več**. Najpogosteje so otroci osebe, s katerimi so se sestali, spoznali prek spletnih socialnih omrežji. Pri 42% je šlo za starejšega najstnika (mlajšega od 20 let), ostali pa so se sestali z vrstniki.
- Delež otrok, ki so se sestali z neznancem, je dokaj visok, izkazalo pa se je, da je velika večina, skoraj 86% otrok, nekomu povedala o svoji nameri. V večini so o tem obvestili vrstnike, **29% otrok je na srečanje nekdo spremljal**.

- Nekateri otroci imajo s srečanji slabe izkušnje. **67% otrok je namreč povedalo, da jim je oseba, s katero so se srečali, rekla nekaj žaljivega/bolečega**, 66% od teh je to dokaj do zelo razburilo. 80% se je o tem pogovorilo s svojimi vrstniki.
- Rezultati so pokazali, da je kar **83% otrok je prepričanih, da znajo najti informacije o tem, kako varno uporabljati internet**. Nastavitve zasebnosti na spletnih straneh mreženja zna spremeniti 79% otrok. To zna storiti 56% najmlajši, starih od 9 do 12 let. Enak delež jih zna prav tako izbrisati zgodovino brskanja
- Izkazalo se je, da večina staršev ni pretirano zaskrbljena zaradi otrokove uporabe interneta in možnosti, da z njim tam v stik stopi neznanec. Takšnih je nekaj manj kot 22% staršev. Prav tako je **zgolj četrtnina staršev pravi, da jih skrbi, da bi otrok videl neprimerne vsebine na internetu**.
- Okoli 67% staršev se z otrokom pogovarja o tem, kaj le ta počne na spletu. **59% staršev je v času, ko otrok uporablja internet, nekje v bližini**, ob otroku v času uporabe sedi 22% staršev. Več kot polovica staršev je svojem otroku svetovala, kako varno uporabljati internet in kako naj se obnaša do drugih ljudi na spletu.
- **Večinoma starši ne omejujejo otrokove aktivnosti na internetu**. 70% staršev dovoljuje, da otrok uporablja program za takojšnje sporočanje (MSN...) kadar hoče, 12% pa dejavnost nadzirajo oziroma mora otrok dobiti dovoljenje za uporabo. Prav tako starši ne omejujejo gledanja video izsekov ter snemanja filmov in glasbe. Otroci na internetu ne smejo deliti svojih osebnih informacij, takih je 54%, pol manj (26%) staršev pa otrokom prepoveduje izmenjavo slik, videov in glasbe z drugimi.
- **Velika večina staršev ne uporablja zaščitnih mehanizmov**. Tako programsko opremo za sledenje spletnih strani, ki jih otrok obišče, uporablja 9,4% staršev, storitev, ki omejuje čas, ki ga otrok preživi na internetu 8,6% in programsko opremo za filtriranje ali preprečevanje nekaterih spletnih strani 13,7% staršev.

KONTAKT

Bojana Lobe

*Center za metodologijo in informatiko
Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
Kardeljeva pl. 5, Ljubljana, Slovenija
Tel: + 386 1 5805 101
e-mail: bojana.lobe@fdv.uni-lj.si*

